

a
llegim

44-45

● Entrevista a Tessa Hadley ● L'experiència traumàtica de perdre el marit i ocupar-se d'un fill de vuit mesos

46-47

● Una novel·la sobre la desaparició d'una obra d'art de 38 tones
● Com ens defineix la nostra biblioteca?

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Carmen Balcells, l'agent que “traficava” amb el millor arsenal literari

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

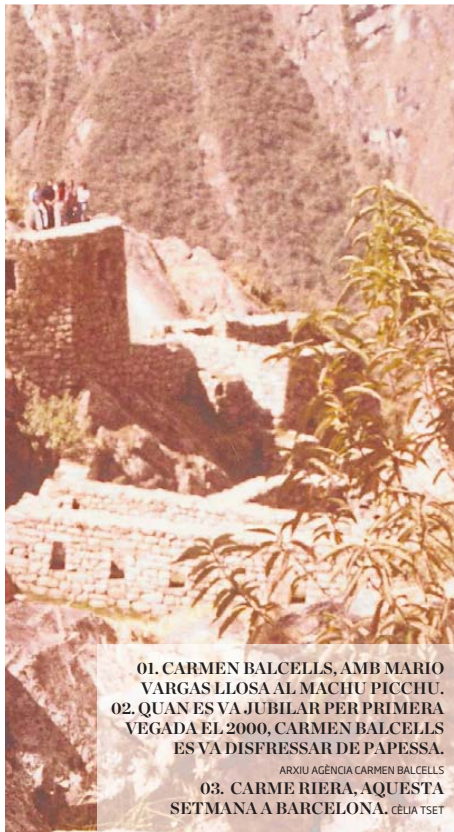
Carme Riera publica una ambiciosa i reveladora biografia sobre l'agent que va impulsar l'ofici de representar autors a Espanya. Entre els seus clients hi ha Gabriel García Márquez, Juan Marsé, Isabel Allende, Albert Sánchez Piñol i Mario Vargas Llosa

Creativa. Extravertida. Ambiciosa. Valenta. Orgullosa. Arrogant. Aquests són sis dels adjectius que Carme Riera fa servir per descriure l'agent literària Carmen Balcells, a qui va conèixer el 1979 i amb qui va mantenir des de llavors una doble relació, professional i d'amistat, fins a la seva mort el 2015, als 85 anys. “Aquella notícia va ser un sotrac horrorós –recorda Riera–. La Carmen, que sempre tenia sortides genials, m'havia dit en diverses ocasions que quan morís jo havia d'ajudar a la seva beatificació. Em va semblar que, rere aquesta proposta, el que de debò em demanava era que n'escrigués la biografia”.

Riera ha invertit els cinc últims anys –“amb una dedicació gairebé absoluta”, afegeix– al llibre que acaba de publicar, *Carmen Balcells, traficant de paraules* (Rosa dels Vents / Debate). “No hi ha gaires persones capaces de canviar la vida dels altres: la Carmen era una excepció. A més, per a ella, canviar la vida dels escriptors, fer-la més digna i confortable, era una cosa ordinària. Treballava per fer-ho possible”, assegura.

Una dona pionera
Es va “inventar” l'ofici d'agent literari a Espanya

Nascuda el 1930 a Santa Fe (Segarra), que segons l'últim cens té una població de 33 habitants, Carmen Balcells i Segalà va arribar al sector del llibre per un doble atzar. La passió per la lectura li va encomanar, en primer lloc, el seu primer amor adolescent, Ramon Turull. “Ella sempre deia que era inculta perquè no tenia ni el batxillerat, però la lectura la va acabar

01. CARMEN BALCELLS, AMB MARIO VARGAS LLOSA AL MACHU PICCHU.
02. QUAN ES VA JUBILAR PER PRIMERA VEGADA EL 2000, CARMEN BALCELLS ES VA DISPRESSAR DE PAPESSA.
ARXIU AGENCIA CARMEN BALCELLS
03. CARME RIERA, AQUESTA SETMANA A BARCELONA. CÈLIA TSET

02

fent una persona culta –explica Riera–. Més endavant va aprendre molt dels autors. Va dominar la ironia com poques persones, en part per influència de Gabriel García Márquez”. Entre les moltes anècdotes que la biografia recull n’hi ha una en què Balcells diu a Rosa Regàs, després de guanyar el Planeta amb *La canció de Dorotea*, l’any 2001: “Ja tenim el Planeta, ara només et falta escriure una bona novel·la”.

Va ser el 1956 quan Balcells va conèixer, a través d’un client de la constructora Electro Mecànica SA, on feia de secretària, Vintila Horia, diplomàtic romanès, escriptor i fundador de l’agència ACER. “La Carmen va ser la delegada de l’agència fins al 1960, any en què es va obrir camí tota sola”, continua Riera. Entre els primers autors que va representar hi havia Luis Goytisolo i Gabriel García Márquez. “Només per haver impulsat la carrera d’un futur Nobel com García Márquez ja hauria passat a la història de la professió”, continua Riera. El cas és que l’autor de *Cien años de soledad* no seria l’únic Nobel que formaria part de l’escuderia de l’agència Balcells: cal afegir-hi Mario Vargas Llosa, Pablo Neruda, Camilo José Cela, Miguel Àngel Asturias i Vicente Aleixandre. “La defineixo com una traficant de paraules. Ser *traficant* té una connotació de feina poc clara, però per a algú mallorquí com jo té un significat purament comercial. Un venedor d’ovelles és un traficant, per a nosaltres –diu Riera–. El sentit comercial de traficant es perd quan parlem de paraules. Sembla impossible fer-hi negoci, oi? Ella en feia, i molt”. “Quan la Carmen va començar, al món anglosaxó hi havia alguns

agents, però va ser la primera i la més important a Espanya. Representava autors en llengua castellana però també catalana i portuguesa –continua–. A més, va fer escola: va formar agents com Antonia Kerrigan i Silvia Bastos”. Dues de les fites que Balcells va aconseguir com a agent, als anys 60 i a finals dels 90, respectivament, van ser que els autors –no només els de l’agència– signessin “contractes dignes, sense les clàusules draconianes que els lligaven als editors”, i “l’aprovació d’una norma fiscal que permetia que els autors tribuessin pels drets d’autor d’una manera fraccionada, segons els llibres venuts i no només d’una tacada, a través dels avançaments”.

La fascinació pel poder
García Márquez, Fidel Castro i José María Aznar

Les habilitats persuasives de Balcells van ser fonamentals a l’hora d’atreure talent llatinoamericà a Barcelona durant els anys 70. “Gabriel García Márquez, Mario Vargas Llosa, José Donoso i Jorge Edwards són autors que literàriament no tenen gaire a veure, però Balcells els va catapultar al món sencer a través de l’operació mercantil del boom –recorda Carme Riera–. Balcells potser no tenia estudis universitaris, però va aconseguir que el boom s’hagi acabat estudiant en facultats d’arreu del món”, afegeix.

Llegint la biografia de l’agent queda clar que la literatura no era l’única devoció de Balcells. “L’obsessió pel poder va ser un dels motors de la vida de la meua mare”,

CARMEN BALCELLS, TRAFICANT DE PARAULES
CARMEN RIERA
ROSA DELS VENTS / DEBATE
512 PÀG. / 22,90 €

afirma Lluís Miquel Palomares, fill únic de Balcells i actual director de l’agència. Des que va assumir el càrrec el 2016, hi ha incorporat autors com Jaume Cabré, Belén López Peiró i Luis Sepúlveda.

“Els poderosos li interessaven tant perquè li podien obrir portes –explica Riera–. Quan va morir Vázquez Montalbán a Bangkok [el 2003], un dels autors que representava, va ser gràcies al seu contacte amb Aznar que va aconseguir que el cos del Manolo tornés en avió l’endemà a Barcelona”. Una altra vegada va ser García Márquez qui li va ensenyar l’importància de les relacions: “A ell li interessava conèixer el top de la societat. A partir del moment que ell es va fer poderós, ella també: cal recordar que la Carmen va ser una de les tres dones més importants de la seva vida”.

L’amistat i el negoci es barrejaven fins a tal punt que a García Márquez li agradava preguntar a Balcells: “Qui dels dos és el client, tu o jo?” Una vegada, ella li va respondre amb la intenció d’acabar amb el debat: “Qui quedaria fotut si es queda sense l’altre? Si trobessis un altre agent, em frotaria jo, així que el client ets tu”. García Márquez va arribar a representar el 36,2% de la facturació de l’agència.

Amb l’autor de *Relato de un naufrago* van compartir sis viatges a Cuba. “He trobat els bitllets a l’Arxiu Balcells de Santa Fe, que ha sigut fonamental per al llibre”, diu Riera. En un d’aquests viatges, el 1985, Balcells es va atrevir a demanar el perdó dels presos polítics i va rebre comentaris molt agres per part del

germà de Fidel, Raúl Castro. “En aquella ocasió no va poder ser, però més endavant García Márquez li va demanar el mateix i Castro va deixar sortir alguns presos”, afegeix.

Mare o madrastra?
La relació conflictiva amb alguns editors i autors rebutjats

La imatge de “*mamá grande*” –gentilesa de García Márquez– que va acompanyar Carmen Balcells durant dècades tenia com a contrapès la de la “deessa tirànica”. “Pot ser una mare amatíssima o una madrastra terrible”, afirmava Félix de Azúa quan ja no formava part dels autors de l’agència. “Acostuma a passar que els escriptors que la consideraven un horror són els que la Carmen va rebutjar”, recorda Riera. Un d’ells va ser Zoé Valdés: “Amb mi, Carmen Balcells es va portar bastant malament, com una porca –escrivia–. Ni tan sols va voler saber res de mi, al·legant que no representava dones”.

“Aquí Valdés s’equivoca, i molt –diu Carme Riera–. A l’agència hi ha un munt d’autores: Isabel Allende, Ana María Matute, Rosa Montero, Nélida Piñón, Ana María Moix...” La mateixa Riera hi està vinculada des de finals dels 70. “Jo no vaig viure mai la seva ira: amb els autors era més suau”, reconeix. La biografia explica també les tensions amb editors com Jorge Herralde (Anagrama), Toni López Lamadrid (Tusquets) i José Manuel Lara Hernández (Planeta). Quan el 1989 discutien amb el fundador de Planeta les condicions del premi Ramon Llull, que havia guanyat Carme Riera amb *Joc de miralls*, l’editor va arribar a dir a Balcells: “El que passa és que tu no folles”. Això la va fer esclatar en plors. “Em vaig sentir molt malament, aquella vegada –recorda Riera–. Lara s’estimava Balcells, però era capaç de dir animalades com aquesta. Eren dos taurons enfrontats, tot i que aquest comentari estava totalment fora de lloc”.

Una venda controvertida
De la Barcelona cosmopolita a la Catalunya del Procés

Balcells es va jubilar per primera vegada l’any 2000: durant el sopar de comiat es va disressar de papessa. Vuit anys després, quan l’agència havia perdut la representació de Roberto Bolaño i Guillermo Cabrera Infante, Carmen Balcells va tornar a dirigir-la. El 2010, la venda de l’arxiu al ministeri de Cultura per tres milions d’euros va ser controvertida. “Va vendre l’arxiu al ministeri perquè des d’aquí no es va lluitar perquè es quedés –comenta Carme Riera–. Ella va posar Barcelona al mapa literari del món, però aquí es passa per alt: no hi ha ni un carrer ni una plaça que porti el seu nom, i fa més de sis anys que va morir”.

“La Barcelona literària dels 80 era més oberta i cosmopolita que la d’ara –continua l’escriptora–. Això s’haperdut. Els últims anys hi ha hagut un trencament. Soc conscient que tan decisions han sigut els separatistes com els separatadors. Haver assistit a tot això és terrible, em fa sentir molt trista”. Riera pensa que Carmen Balcells ho hauria viscut de la mateixa manera: “La seva catalanitat era tan important com la seva espanyolitat. Li semblava un error espantós que des d’aquí no s’aprofitessin els avantatges del sector editorial en castellà”.

03